

УДК: 338.24; DOI: 10.31388/2519-884X-2019-40-171-177

*Шарко М.В., д.е.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України,
Херсонський національний технічний університет, mvsharko@gmail.com*

*Прохорчук С. В., к.е.н., професор,
Міжнародний університет бізнесу і права*

*Адвокатова Н.О., к.е.н., доцент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Анотація. Представлена економічна постановка формалізації і реалізації основних засобів в умовах непередбачуваного впливу зовнішнього середовища на функціонування виробничих об'єктів. Запропоновано структуру класифікатора основних засобів підприємств, які функціонують в умовах невизначеності, відмінною рисою якої є наявність інноваційно-інформаційної складової основних засобів підприємств в умовах невизначеності як джерела обліково-аналітичної інформації. Доведено, що об'єкти класифікації основних засобів можуть служити орієнтиром для створення профільних і нормативних актів.

Ключові слова: основні засоби, класифікація, амортизація, невизначеність, управління, облік, інформація.

JEL code classification: O12, P17

*Marharyta Sharko, Doctor of economics, Professor,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine
Kherson National Technical University, Ukraine*

*Svitlana Prokhorchuk, PhD in Economics sciences, Professor
International University of Business and Law, Ukraine*

*Nadiia Advokatova, PhD in Economics sciences, Associate Professor
Kherson State Agrarian University, Ukraine*

CLASSIFICATION OF FIXED ASSETS IN ENTERPRISE UNDER THE UNCERTAINTY AS A SOURCE OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL INFORMATION

Abstract. The economic statement of formalization and realization of fixed assets in the conditions of unpredictable influence of the external environment on the functioning of production facilities is presented. It is proved that during the functioning of enterprises in the conditions of uncertainty, a number of significant problems have to be overcome, the main ones being financing and logistical support of the degree of balance of supply and demand, the level of stability of the basic parameters of the market, the strength and scope of competition. However, this process is stochastic and is constantly influenced by a variety of conflicting factors. The analysis of supply and demand disparities warns of a changing market situation and is taken into account in the reproduction and efficiency of use of fixed assets.

The structure of the classifier of fixed assets of enterprises operating under uncertainty is proposed, the distinguishing feature of which is the presence of innovative and informational component of fixed assets of enterprises in uncertainty as a source of accounting and analytical information. The classification of fixed assets under uncertainty is based on the tax and accounting of fixed assets. It is proved that in accounting an item of property, plant and equipment is recognized as an asset if there is a probability that the enterprise will receive economic benefits in the future; Such detailing is necessary to identify the reserves for improving the efficiency of the use of fixed assets by optimizing their structure.

It is proved that the objects of classification of fixed assets can serve as a guide for the creation of profile and regulatory acts.

The proposed classifier of fixed assets of enterprises operating under uncertainty can be used as a guideline for use in budget plans of accounts. Highlighting the problem of reproduction and efficiency of fixed assets and ways of overcoming them allows to concentrate attention on the identification of reserves in increasing the intensity and efficiency of the use of fixed assets.

Key words: *fixed assets, classification, depreciation, uncertainty, management, accounting, information.*

Постановка проблеми. Основні засоби цілком беруть участь у виробничих циклах, зберігаючи свою натуральну форму і переносючи свою вартість на готову продукцію в міру зносу. У нормальних умовах експлуатації вартість використовуваного основного капіталу повинна повністю відновлюється поряд з одночасною технічною модернізацією та оновленням. При функціонуванні підприємств в умовах невизначеності доводиться подолати ряд істотних проблем, основними з яких є фінансування і матеріально-технічне забезпечення.

Процеси розвитку виробництва можуть бути найбільш ефективно реалізовані за рахунок формування ринку інноваційних продуктів і послуг, так як саме завдяки його функціонуванню можна максимально адекватно визначити потреби, необхідний рівень технологічного оснащення і виробничих сил. Для цього підприємства повинні мати страхові та стабілізаційні фонди, розробляти стратегії компенсації, щоб діяти швидше конкурентів, застосовуючи нові технології і відкриваючи нові сфери використання. Джерелами такого фінансування повинні стати амортизаційні відрахування. Кожне підприємство має потребу у визначенні економічної обґрунтованості амортизаційних відрахувань і виборі методу їх нарахування. Особливо гостро ці проблеми розкриваються в умовах динамічних змін зовнішнього середовища, які характеризуються неоднозначністю і невизначеністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При функціонуванні підприємств в умовах невизначеності їх головна мета визначити характер і ступінь збалансованості співвідношення попиту і пропозиції, рівень стійкості основних параметрів ринку, силу і розмах конкурентної боротьби. Питанням управління витратами підприємств присвячені праці А.В. Череп, О.Г. Череп [1], Сабліної Ю.А. [2]. Методичне забезпечення взаємодій стратегічного та тактичного управління основними засобами підприємства приведено у праці Хлиніна Є. В. [3]. Моделювання та прогнозування процесів в умовах динамічних змін

зовнішнього середовища відображено у працях Шарко М.В., Гусаріної Н.В., Буренко Ю.О. [4,5]. Однак цей процес має стохастичний характер і відбувається під постійним впливом множини суперечливих чинників. Проблемні питання з класифікації основних засобів та оцінок можливостей їх застосування у бухгалтерському обліку розглянуто в працях Ендовіцького Д.А. та Мокшиної К.Н. [6]. Використання амортизаційних відрахувань у якості джерела відтворення розглянуто Гордеевої Л.П., Плотникової Н.Г., Злобиним А.Н. [7]. Аналіз диспропорцій попиту та пропозиції попереджає про зміну ринкової ситуації і враховується при відтворенні і ефективності використання основних засобів Незважаючи на неослабний інтерес до пізнання механізму розвитку складних, в тому числі і економічних систем, відомості про його застосовності до конкретних галузей економіки України практично відсутні.

Ціллю статті є створення класифікатора основних засобів підприємств в умовах невизначеності як джерела обліково-аналітичної інформації.

Виклад основного матеріалу. Основні засоби представляють собою частину багаторазово використовуваного майна і складають основу матеріально-технічної бази підприємства. До основних засобів відносяться об'єкти, які призначені для виробництва продукції та здатні приносити організації економічні вигоди протягом не менш 12 місяців.

Основні засоби поділяються на виробничі, які приймають участь в процесі виробництва продукції і невиробничі, які не використовуються при здійсненні господарської діяльності підприємства, але перебувають на балансі підприємства для забезпечення соціально-побутових потреб працівників. Вони зазвичай складають 20-30% від загальної вартості основних засобів. Цей розподіл є певною мірою умовним, так як не відображає специфіку їх використання та придатність до експлуатації, яку характеризує моральний знос. Цю частину класифікації основних засобів слід доповнити розподілом на активну частину, яка безпосередньо використо-

стовується при виготовленні продукції та пасивну частину, яка забезпечує умови експлуатації основних засобів.

Основні засоби можна класифікувати з урахуванням коефіцієнта корисної дії або строку корисного використання, протягом якого експлуатація об'єктів основних засобів повинна приносити дохід. Рівень використання основних засобів також повинен бути покладений в основу класифікації основних засобів. Існує досить великий список типових класифікацій основних засобів підприємств: за формами власності (державні і недержавні); за формами відображення (натуральні і вартісні); за видами (матеріальні і нематеріальні); за функціональним призначенням (виробничі і невиробничі); за ступенем приналежності (власні і орендні). Однак, сучасні умови функціонування виробничих об'єктів і непередбачуваність впливу зовнішнього середовища змушує вносити в це впорядкування основних засобів свої корективи.

Функціонування промислових підприємств в умовах динамічних змін зовнішнього середовища виділяє ще одну сторону класифікації основних засобів, пов'язану з ризиком недоотримання економічної вигоди в результаті нераціонального використання основних засобів в часі, за ступенем впливу на результати виробничої діяльності, за сегментами бізнесу.

Класифікація основних засобів дозволяє отримати обліково-аналітичну інформацію для оцінки ефективності використання основних засобів. В основу класифікації основних засобів в умовах невизначеності покладено податковий і бухгалтерський облік основних засобів. У бухгалтерському обліку об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує ймовірність

підприємства в майбутньому отримає економічні вигоди. У податковому обліку використовується по елементний облік основних засобів, відображений в реєстраційних документах. Така деталізація необхідна для виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів на основі оптимізації їх структури. Загальна класифікація основних засобів підприємств, що функціонують в умовах невизначеності представлена на рис. 1.

Проблемами відтворення та ефективності використання основних засобів як джерела обліково-аналітичної інформації є:

- документальне оформлення основних засобів;
- облік і переоцінка основних засобів;
- визначення амортизаційних відрахувань;
- подолання відмінностей між бухгалтерським і податковим обліком;
- визначення показників, що відображають характер динаміки ефективності відтворювального процесу і його вплив на виробничі та фінансові результати.

Основна проблема обліку основних засобів полягає в оцінці і переоцінці об'єктів за допомогою використання відновлювальної, залишкової та ліквідаційної вартості. При використанні основних засобів в умовах невизначеності слід враховувати, що величина первісної вартості основних властивостей залежить від способу їх отримання, так як вона включає крім вартості обладнання, також вартість послуг брокерів, плату за митне оформлення імпортного устаткування і страхові витрати. В цілому це збільшує первісну вартість основних засобів.

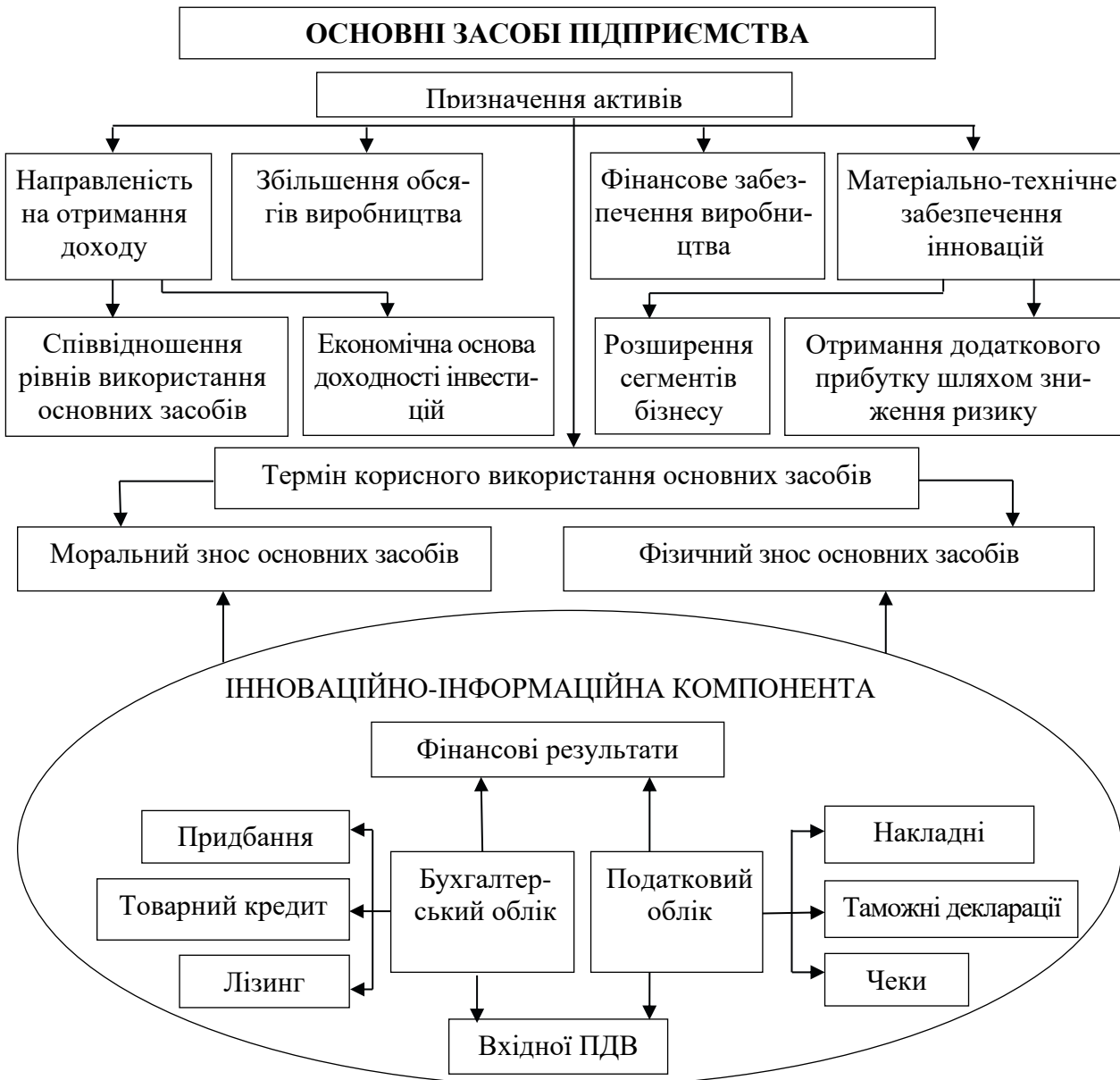

Рис. 1. Загальна класифікація основних засобів підприємств, що функціонують в умовах невизначеності

При тривалій експлуатації основні засоби здатні значно впливати на фінансові результати діяльності підприємства, так як їх вартість становить більшу частину загальної вартості всього майна підприємства.

Ефективність використання основних засобів характеризується співвідношенням темпів зростання продукції і темпів зростання вартості основних засобів і визначається через відношення операційних витрат до залишкової балансової вартості.

Правильна експлуатація основних засобів виробництва сприяє збільшенню продуктивності праці, виробництву інноваційної продукції та зниженню її собівартості. Оптимі-

зація потреб і вибір найбільш раціональних форм використання основних виробничих засобів визначається активним впливом управління основними засобами підприємств.

В результаті експлуатації основні засоби здатні втрачати свою вартість, що відбивається в нарахуванні амортизації. Амортизація це частина вартості основних засобів, яка включається до собівартості продукції. Амортизаційні відрахування покликані забезпечувати відтворення основних засобів. Вони відносяться до фінансових ресурсів. Ефективність використання основних засобів забезпечується їх управлінням, яке дозволяє

оцінювати основні засоби з урахуванням способу нарахування амортизації (рис. 2). розвитку підприємства і здійснювати вибір

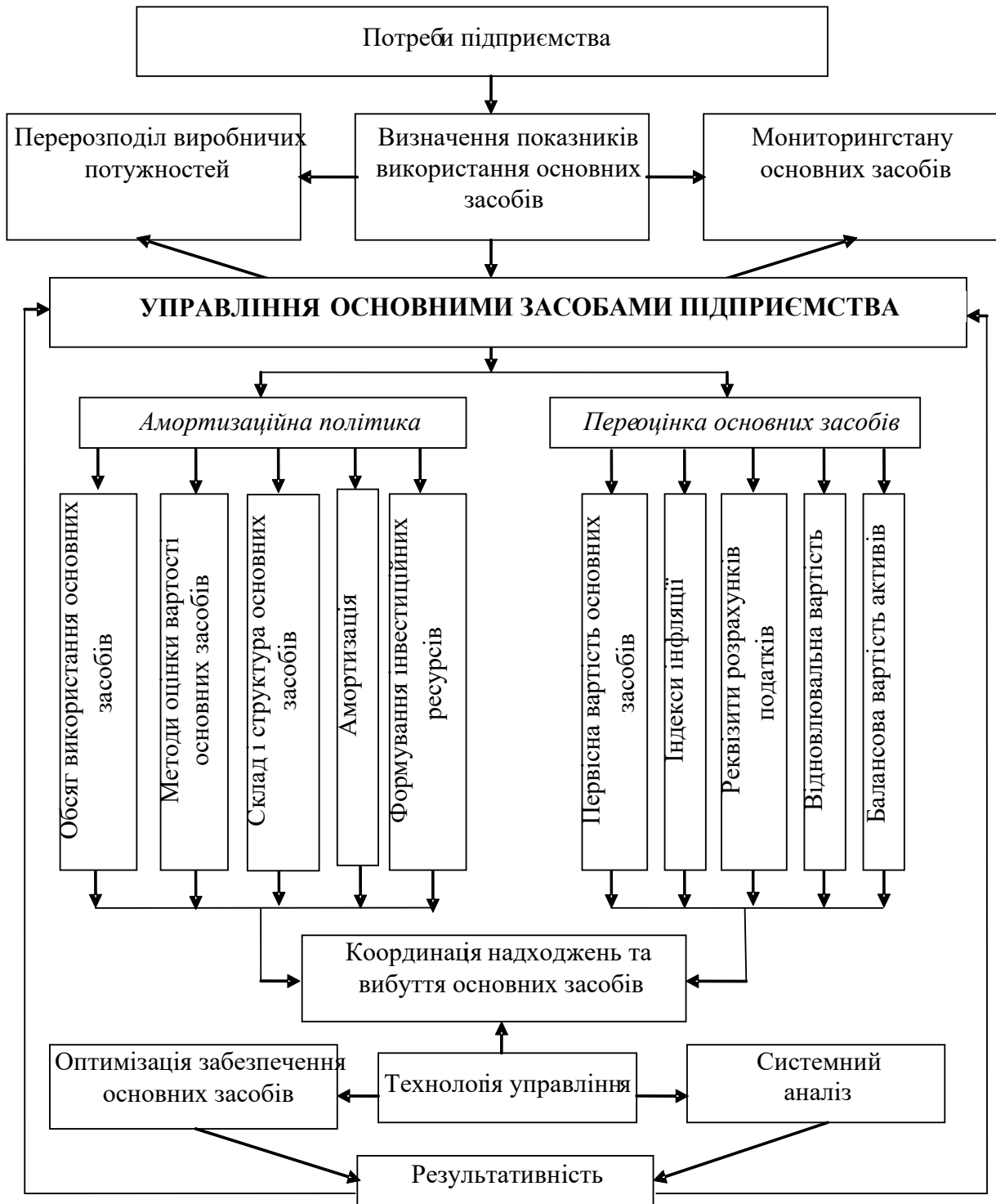

Рис. 2. Інструменти управління основними засобами підприємства

Інструментом управління основними засобами підприємства є переоцінка основних фондів і амортизаційна політика. Амортизаційна політика включає вибір форм відтворення основного капіталу і визначенням пріоритетних напрямів

витрачання амортизаційних відрахувань. Ефективність амортизаційної політики визначається ступенем врахування реальних процесів, обґрунтованістю формування і використання амортизаційного фонду. Для оцінки ефективності використання

основних засобів застосовується система показників, що відображають структуру і рух основних засобів в процесі функціонування підприємства. До яких відносяться: фондовіддача, середньорічна вартість основних засобів, коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності, рух основних засобів, коефіцієнт надходження, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт ліквідації. Аналітичний облік основних засобів проводиться в облікових картках на кожен об'єкт основних засобів. Інтенсивність оновлення основних засобів характеризують показники руху, представлені коефіцієнтами вибуття, оновлення та приросту. Підприємства мають право вибору методу амортизаційних відрахувань основних засобів.

Серед методів амортизаційних відрахувань слід зазначити лінійні методи, методи зменшення залишкової вартості та прискорені методи [8]. В лінійних методах амортизація досягається за допомогою списання вартості основних засобів однаковими частинами протягом року. Методи зменшення залишкової вартості визначаються через відношення ліквідаційної вартості об'єкта до її первісної вартості. Прискорена амортизація характеризується тим, що в перші роки експлуатації основні засоби списують більшу частину їх вартості, за рахунок чого сума амортизації щорічно знижується. Таким чином, амортизаційна політика - це частина політики формування власних фінансових ресурсів, яка полягає в управлінні амортизаційними відрахуваннями від використовуваних основних засобів і нематеріальних активів з метою реінвестування в виробництво. Накопичувані амортизаційні відрахування носять цільовий характер і використовуються на капітальний ремонт основних фондів, реконструкції, модернізації та технічного переоснащення виробництва.

Об'єкти основних засобів втрачають свою вартість в процесі експлуатації, що знаходить своє відображення в залишковій вартості без суми накопиченої амортизації. Залишкова вартість знаходить своє відображення в плануванні, оновлення і ремонту основних засобів.

Для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку проводиться регулярна

інвентаризації основних засобів мета якої здійснити переоцінку основних засобів шляхом індексації чи перерахунку реальної вартості об'єктів.

Заходами щодо підвищення ефективності основних засобів умовах невизначеності є:

- виявлення невикористаного устаткування та залучення його в виконанні виробничого процесу або передача його в оренду;
- переоцінка вартості основних засобів;
- освоєння ринків збуту;
- впровадження механізмів прискореної амортизації.

Представлені інструменти управління основними засобами підприємства дозволяють проводити багатоваріантний ситуаційний аналіз функціонування виробничої системи і підтримувати відповідність між складовими основних засобів виробництва [9]. Це дозволяє досягти поліпшення конкурентних позицій на ринку при дії сукупних показників економічного розвитку виробництва. Змістова характеристика суті основних засобів дозволяє досягти бажаного результату системного забезпечення конкурентних позицій в умовах непередбачуваного впливу зовнішнього середовища і дозволяє підприємству розробити оптимальний варіант з допустимих рішень і визначити свої позиції щодо підприємств конкурентів.

Висновки. Низький рівень забезпеченості основними засобами призводить до збільшення термінів виконання технологічних операцій виробництва, і пов'язаного з цим, збільшення трудомісткості виробництва. Наднормативна забезпеченість основними засобами сприяє зростанню амортизаційних відрахувань і призводить до збільшення витрат на їх утримання і обслуговування. Слід зазначити, що значна кількість основних засобів знижує вартість виробництва до адаптації при зміні ринку. З цих позицій набуває актуальності розробка заходів щодо підвищення ефективності управління основними засобами підприємств в умовах динамічних змін зовнішнього середовища як джерела обліко-аналітичної інформації.

Запропонований класифікатор основних засобів підприємств, що функціонують в умовах невизначеності може бути використаний в якості орієнтира до використання в бюджетних планах рахунків.

Виділення проблеми відтворення та ефективності основних засобів та способів їх подолання дозволяє сконцентрувати увагу на виявленні резервів у підвищенні інтенсивності та ефективності використання основних засобів.

Список літератури

1. Череп А.В., Череп О.Г. Управление витратами підприємства: підручник / А.В. Череп, О.Г. Череп – Запоріжжя: Запорізький нац. ун., 2018. – 319с.
2. Саблина Ю.А. Управление основными средствами предприятия / Ю.А. Саблина // Экономика и управление в XXI: наука и практика. – 2016. - №3. –С. 136-139.
3. Хлынин Э.В. Методы и модели взаимодействия стратегического и тактического управления основными средствами промышленного предприятия / Э.В. Хлынин, Н.И. Коровкина // Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. – 2015. № 3. – С. 58-61.
4. Шарко М.В. Моделирование и прогнозирование процессов экономического развития в условиях динамических изменений внешней среды / М.В. Шарко, Н.В. Гусарина // Бизнес Информ. -2018. - № 6. - С. 166-172.
5. Sharko M. Modeling of management of the information potential of complex economic systems under conditions of risk / M.Sharko, N. Gusarina, J. Burenko // Технологический аудит и резервы производства. 2017, № 2/4 (34), с. 14-19.
6. Ендовицкий Д.А. Переосмысление классификаций основных средств и оценка возможностей их применения в бухгалтерском учете / Д.А. Ендовицкий, К.Н. Мокшина // Экономический анализ: теория и практика. – 2013. - №24(327). – С. 4-6.
7. Гордеева Л.П. Проблемные аспекты механизма использования амортизационных отчислений в качестве источника воспроизводства / Л.П. Гордеева, Н.Г. Плотникова, А.Н.Злобин // Финансы и кредит. – 2014. - №37(613). – С. 72-81.
8. Шарко М.В. Економіка підприємства: навчальний посібник / М.В. Шарко, С.А. Латкіна, Н.В. Мешкова-Кравченко. – Херсон: Олді-Плюс, 2016. – 278 с..
9. Шарко М.В. Использование многокритериальной логики в стратегическом управлении инновационной активностью предприятия /М.В. Шарко, Н.В. Гусарина // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – Том 2. – № 3. – С. 175-179.

Reference:

1. Cherep, A.V. & Cherep, O.G. (2018) *Upravlinnya vitratami pidpriyemstva: pidruchnik. Zaporizhzhya: Zaporizkij nacz. un.*, 319 p. [in Ukrainian].
2. Sablina Y.A. (2016) *Upravlenie osnovny`mi sredstvami predpriyatiya. Ekonomika i upravlenie v XXI: nauka i praktika*, 3, pp.136-139 [in Russian].
3. Khlynin, E.V. & Korovkina, N.I. (2015) *Metody i modeli vzaimodejstviya strategicheskogo i takticheskogo upravleniya osnovnymi sredstvami promy`shlennogo predpriyatiya Izvestiya Tulsckogo gosudarstvennogo universiteta. Ekonomicheskie i yuridicheskie nauki*, 3, pp.58-61 [in Russian].
4. Sharko M.V. & Gusarina N.V. (2018) *Modelirovanie i prognozirovanie proccessov ekonomicheskogo razvitiya v usloviyakh dinamicheskikh izmenenij vneshnej sredy. Biznes Inform*, 6, pp.166-172 [in Russian].
5. Sharko M. Gusarina, N. & J. Burenko (2017) *Modeling of management of the information potential of complex economic systems under conditions of risk. Tekhnologicheskij audit i rezervy proizvodstva*, 2/4 (34), pp.14-19 [in English].
6. Endoviczkij, D.A. & Mokshina, K.N. (2013) *Pereosmy slenie klassifikaczij osnovnykh sredstv i ocenka vozmozhnostej ikh primeneniya v bukhgalterskom uchete. Ekonomicheskij analiz: teoriya i praktika*, 24(327), pp.4-6 [in Russian].
7. Gordeeva, L.P. Plotnikova, N.G. & Zlobin, A.N. (2014) *Problemnye aspekty mekhanizma ispolzovaniya amortizaczionnykh otchislenij v kachestve istochnika vosproizvodstva. Finansy i kredit*, 37(613), pp.72-81. [in Russian].
8. Sharko, M.V., Latkina, S.A. & Meshkova-Kravchenko, N.V. (2016) *Ekonomika pidpriyemstva: navchalnij posibnik. Kherson: Oldi-Plyus*, 278 p. [in Ukrainian].
9. Sharko M.V. & Gusarina N.V. (2016) *Ispolzovanie mnogokriterialnoj logiki v strategicheskom upravlenii innovaczionnoj aktivnostyu predpriyatiya. Visnik Khmelniczkogo naczionalnogo universitetu. Ekonomichni nauki*, 2, 3, pp.175-179. [in Russian].